

© Múlt és Jövő Kiadó, 2023

© Kőbányai János, 2023

ISBN 978-615-5480-

Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 2023

Felelős kiadó: Kőbányai János

Szerkesztett: Bazsányi Sándor

A borító és könyvterv Czeizel Balázs munkája

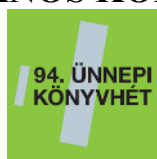
Nyomta és kötötte: Pauker Nyomda, Budapest

TARTALOM

Virágok	
A Bem rakparttól a Tabánig. Beat-ünnep születik	
S eközben Tatjana haldokolt. Kék Csillag, Szakály „Jegyenye” László	
Ne menj el. A Tolcsvay testvérek	
Várd ki az időt. Tolcsvay László	
Türelmetlenül toporzékoló vágy. Tények irodalmi műfajok margóján	
A huszadik kis alabárdos. Miklóska Lajos	
Vissza a városba	
Érzem a vérem híz, nagyon híz. Török Ádám	
„Amikor együtt élt a család”	
„A barátom a kis csibe”	
„Elszállt egy hajó a szélben” Doleviczényi Miklós	
„Voltaképpen regény”	
Amíg az álmokat széttörik. Orszánczky Jackie Miklós, Budapest, 1948– 2008, Sydney	

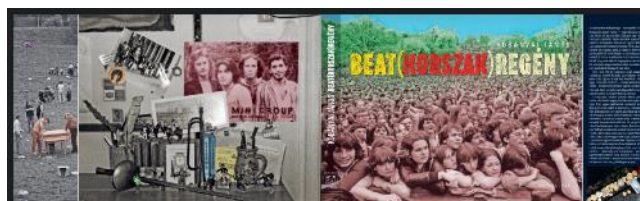
Mondatjel az „Ifjúság múzeuma” lezárt tárolóján . . . . .
„Gyere, gyere ki a hegyoldalba” Presser Gábor . . . . .
Függelék. Laux József (1943–2016) . . . . .
Réz Pál lektori jelentése 1987-ből . . . . .
Most van meg, most van kész . . . . .
**Már Török Ádám is „fent játszik a csillagok között” avagy: elmaradt
kajálás a Pata Negrában. . . . .**
A beatkorszak sírjánál, a mennyei béke küszöbén. . . . .
Búcsú Török Ádámtól, 2023. május elsején . . . . .

KÉT RÉSZLET KŐBÁNYAI JÁNOS KÖNYVÉBŐL, AMELY A

ÚJDONSÁGA

I.

Amig az álmokat széttörök

Orszánczky Jackie Miklós, Budapest, 1948 – 2008, Sydney

*„mert ami volt, annak más távlatot ad a halál már.”
(Radnóti Miklós: *À la Recherche*....)*

A golyó még ma is kiáll a *Bösendorfer* zongorából. A szüleim azért szerezték be, mert öt éves koromban a helyi hegedűtanárnő megállapította, hogy jó a hallásom. Szolfézst és zongorát kezdtem tanulni, rá évvel hegedűt. A hangszeret vászontokban hordtam, verekedések után javíttatni kellett. A hegedű leckét az az iskolaudvarra néző orvosi rendelőben kaptam. Télen föllocsolták az udvart, az összes srác boldogan csúszkált, miközben én gyakoroltam. Röhögtek az ablak alatt: „ez még mindig hegedül, s mi korcsolyázunk.” Nem hegedülök tovább! A rádióból a *Tánczenei koktél* szólt és *Pernye András jazz-előadásai*. Pernye különösképp szerette a *boogie-woogie* négykezes zongoradarabokat és a

spirituálét. Ehhez sem volt sok köze a klasszikus hegedű tanulásnak. Egy padban ültem Cserba Miklóssal, később az Atlantiszban játszott, majd egy csomó zenekaron ment keresztül, most taxizik. Vele énekelgettük a rádióból fölkapott spirituálé szerű dalokat. “Bokszos“, a matematika tanár, a hátunk mögé settenkedett – az volt a jószokása, hogy meglepetésszerűen hátulról a bicskával a gyerek fejére ütött – ha énekelünk, odaállt mögénk, a füle mögé tette a bicskát, végighallgatta, és jól fejbevert. Cserbával alapítottuk a zenekart. A család szerzett egy pocsek akusztikus gitárt, megtanultam az alapvető akkordokat, elkezdünk énekelgetni az iskola hátsó kapuja alatt. A házunk mellett tartottuk az első koncerteket a sarki srácoknak. Amíg anyám kikiabált: ”Gyere már be! Lefeküdni!”

Bögöly a szomszéd utcában lakott nagybögőt tanult, családi hagyomány szerint. Mert az apja és a nagyapja is nagybögős volt: a híres Nyuszi család sarja – akik mindannyian nagybögön játszottak, és úgyszintén testületileg kijártak a lóversenyre. Hozzánk csapódott egy Mogyorósi nevű srác, aki szintén gitározott, s elhatároztuk, hogy csinálunk egy zenekart. Ki milyen hangszeren fog játszani? Rám osztották, hogy legyek basszusgitáros, Mogyorósi szóló-, Cserba pedig ritmusgitáros, Bögöly doboljon. Lementünk Balatonra, száz forint zsebpénzt kaptunk. Nekünk berendezésre van szükségünk! Reggelente a bolt elöl elcsentük a liter tejet s a cipót, az volt aznapra a fogyasztás. Mágness és drótot kellett venni a *pick-up*okba, amit magunk tekertünk. Húsvágódeszkából faragtuk ki a gitár testét, a nyakat körbefűrészeltük, elvittük hangszerészhez, berakta a *bundokat*. Szereztünk egy pincét, ott próbáltunk vagy hat hónapig. A Kék Csillag és a Scampolo együttesekről lekoppintva betanultuk az egész akkori repertoárt, s magunk is írtunk hasonló zsánerű instrumentális darabokat. A gimnáziumot a Széchenyi Gimnáziumban kezdtem, de a szüleim átírtak a gépipari technikumba, mondván, hogy az szakmát ad a kézbe. A zenekarral felléptünk a gimnáziumban az iskola bulin. *Pacsirta rádióból* készítettük az első erősítőt, Bögöly kecskebőr borítású dobja télen megfeszült a hidegben, berekedt, ezért addig nem kezdhetünk, amíg a fűtőtest fölé tartva, ki nem lazult a bőr. A bátyám belépett a Syncon zenekarba, a Postás Művelődési Házban játszottak, belőlük nőtt ki a mai Old Boys. A basszusgitáros továbblépett, engem hívtak a helyére. Velük játszottam egy évet: “Itt most egy kicsit összeszedem magam, szerzek jó berendezést, s megyek vissza a srácokhoz.” – gondoltam. Így is lett, mert egy év után a bátyámmal kiléptünk, és megalakítottuk a Rákfogót (a nevet egy Bradbury novella címéből vettük). A Radnóti Miklós Művelődési Házban játszottunk, a környékbeli srácok jártak le ránk, egy év múlva minden bulink telházal ment.

Jimi Hendrix lemezeit szőröstül-bőröstül megtanultuk. Az ő felfogásában írtunk és improvizáltunk kutyaütés címen: *Kutyaütés I., Kutyaütés II., Kutyaütés III.* stb. Kiültünk a színpad szélére, mintha lábvizet vennénk, s a konfettivel teli lavórt ráöntöttük a közönségre, a gyerekek megőrültek.

VIII. kerületi gyerekek voltunk. A *Metró klubba* – a kerület határára – a felvágósok jártak. Ha lenéztünk oda, nem éreztük jól magunkat. Ide nem azért jártak, hogy élvezzék a zenét, hanem hogy ott legyenek a Metró klubban, legyen tagságijuk, mert ez sikk. Budapestet ekkor az Atlantisz uralta, de mi a Neményi Béla féle divatos kiállástól próbáltuk távol tartani magunkat. Bizonyára ezért nem fedezett fel a Hanglemezgyár, de még a helyi KISZ-től sem kaptunk soha fölkérést. Nem “fértünk bele”. Nem is próbált senki bevonni az elfogadott körbe. Határozottan élveztük, s próbáltuk a magunk útját járni.

A VIII. kerületben nőttünk fel, ott gyerekeskedtünk, oda jártunk iskolába. Egy budai srácnak a VIII. kerület az élet aljának számított. Nem azért, hogy mi kevésbé lettünk volna műveltek, vagy nálunk másfajta iskolarendszert vezettek volna be. A belvárosban más pénzegységben beszélnek a mai napig. Akik a VIII. kerületben élnek, jó, ha egyszer be tudnak jönni a belvárosba egy hónapban. Papám műszerézmester volt, keményen dolgozó ember, tisztességesen éltünk. De a szemben lévő házban mindenki egy szoba, konyhában lakott: a három gyerek és a szülők, s legtöbbször még nagyszülőkkel is terhelve. Fürdőszoba nélkül, közös WC a folyosó végén, az emelet felállványozva. Idő kellett, hogy valakivel barátságot kössek, aki nem erről a környékről származott. Azzal pedig nagyon könnyen egy húron pendültem, aki onnan jött. Mindegy, hogy gázszerelő, fotós, vagy tanár a szülője. Várkonyi Péternek a Metró klubban mutattak be, a Rózsadombon lakott. Együtt dolgoztunk a *Tiltakozó ének* című filmben, amit Sándor Pál rendezett. (Ez volt az első filmje, valami díjat is nyert vele.) A vietnámi háború ellen tiltakoztunk, Várkonyi írta a szöveget, én a zenét. Jódarabig eltartott, amíg barátság alakult ki köztünk.

Cserba, Bögöly és én inkább improvizált darabokat akartunk, a bátyám és a ritmusgitáros a könnyebb műfaj felé eveztek. Viszontlátást mondtam a bátyámnak a zenekarosdiban. A mai napig is büszke vagyok, hogy ezt meg tudtam mondani. Általában másképp bonyolították le: tartottak egy próbát és nem mentek el a próbára. Az illetőnek így esik le a tantusz, hogy már nincs a zenekarban. A bátyám a bátyám, de mi zenét csinálunk, s akkor más nem számít.

A Rákóczi úton, az Otthon áruháznál egy kapualjban nyílt az első magyar lemezbolt, ahol külföldi lemezt lehetett kapni, vagy kölcsönözni. Itt jutottunk hozzá eredeti felvételekhez. Szíven ütött a *soul*-szerű éneklés, előzőleg is a *gospel*

és a *spirituálé* vonzott. Valami hasonlót akarok! Bögöly, és Mogyorósi elmentek valami mást zenélni, és mi Cserbával szereztünk két fúvóst és egy dobost. Összeraktunk egy új zenekart és Otis Redding- és Solomon Burke-szerű dolgokat játszottunk, mert éppen az ő lemezükhöz jutottunk hozzá. Választékunk éppenséggel nem volt, csak azt tudtuk, hogy ebben a stílusban akartunk elindulni. Akkor senki nem játszotta azt a zsánert. A srácok, akik a Rákfogóra jártak a Radnótiba, azt mondták, hogy ilyen zene nekünk nem tetszik: „*térzenét akartok?*“ Erre majd nem fogunk lejárni. Tartottunk egy-két koncertet a Fővárosi Művelődési Házban, de nem volt sikerünk. Lehet, nem tettünk bele elég energiát. A mai napig Ray Charles, Joe Text, Otis Redding a kedvenc énekeseim. Ők mind a templomból jöttek, mert jórészt mind templomi énekesek voltak, vagy pedig azóta már vissza is mentek a templomba. Steve Winwood éneklése frázisai Otis Reddingtől származnak. Be is vallja: „én ezt hallgattam, ebből tanultam.“

A Traffic pesti koncertjétől elájultunk, annyira újszerű volt. Mit lehet művelni a fuvolával és a *Hammond* orgonával! Vége is szakadt a fúvós zenekarnak. A koncerten miközben teljesen belelkesültem, mélyen el is szomorodtam. Hol vagyunk mi ettől? Winwood (akivel két nap különbséggel születtem) világviszonylatban is egyedül álló, a mai napig elő jön valami újjal, ami jó.

Ismét összeálltunk Bögöllyel és Mogyoróssal. Én zongoráztam, Bögöly dobolt és Mogyorósi gitározott. Ezzel léptünk fel a VIII. kerületi Buszgarázs kultúrtermében. És megint bejöttek a srácok. Sajnos abból az időből semmi nem maradt meg, pedig már érdekes anyagokat írtunk.

Annyira leromlott a tanulmányi átlagom, hogy évet kellett ismételnem. Az érettségi előtt kirúgtak az iskolából is. Ki megy iskolába, ha 12-ig vagy 1-ig még az *Erzsébet söröző*ben ücsörögtünk. A haveromnál aludtam, délelőtt, meghallgattuk a *Szabad Európán Cseke László* műsorát. Az osztályfőnök hazatelefonált: „szegény Miklós“ – mert orvosi igazolvány, az volt – „szegény Miklós milyen beteg, már egy hónapja nem jött be.“

Később, amikor egy kicsit jobb zenekarokban játszottam, s akadt egy kis kereset is, a szüleim szemében már nem számított katasztrófának, hogy zenésznek álltam. Akkor azonban még borzasztó csapásnak tartották. Bögöly! Ő volt a rossz hatás. Anyám mindig emlegeti, hogy Bögöly ott állt a másik oldalon az apja kabátjában és kalapjában. Levette a kalapot és kezét csokolom-mal köszönt az utca másik oldaláról, amikor a *Közért*be ment. Nem a modorral volt a baj. A nyolcadik kerület közepén a *cigány kérdést* akkor is napirenden tartották. Velük nőttem fel, együtt muzsikáltunk – de a szüleimnek más volt a véleménye. A srácok, akik kijártak a bulikra, azokat sem érdekelte ki cigány, ki nem? Időnként felugrottunk Bögöly

lakására. A mama, kinn a konyhában hatalmas bödönökben főzte a töltött káposztát, a papa pedig alsónadrágban tanított, mert este a Fortunában muzsikált, fönny a Várban. A rádióban ment egy szám, és mi igaz áhítattal hallgattuk, hogy Bögöly apja el tudott sorolni minden akkordot benne. Ment a szám, ő pedig diktálta: “A-moll, C-dúr, Fisz-moll...”. A legjobb bögős volt abban az időben, a híres Nyuszi család sorában az utolsó, mert Bögöly már nem vette föl a hangszer, vagy ha föl is vette, soha nem gyakorolt, és kimaradt a cigányzenei dologból. A Rákfogó bulin nem számított a származás, ki jött a Korányi utcából, ki a Dugonitsból, vagy a Mátyás-, vagy pedig a Kálvária térről? A zene összefogott mindannyiunkat, volt egy zenekarunk, amelyik sikeres volt, a környékből. Mindannyian onnan jöttünk, tehát a közönségünk is úgy érezte, hogy ez az ő zenekaruk. Ha Csepelen játszottunk, az egész társaság felült a HÉV-re és jött velünk. Vittük a hangszer a HÉV-en, s az egész HÉV-en csak rákfogósok ültek. A cigányok jó zenészek. Ez nyitotta meg nekem a kapcsolatot Szakcsiék, és Ráduly felé. Engem elfogadtak. A jó megértés folytatódott a fekete zenészekkel is. Inkább ők az óvatosabbak, mert beléjük van kódolva, hogy mennyi megaláztatáson mentek keresztül a fehérek részéről.

A Rákfogóval utoljára egy *téesz* bulin léptünk fel – fönt valahol északon, Miskolcon is túl. Nyolc órát kellett nyomni. Embertelen hosszú buli, borzasztó helyen. Azt játszottuk, amit akartunk. Nem számított semmi, mert mindenki be volt rúgva. Hazafelé jövet örületes sor torlódott az országúton. Kilométereken keresztül csak egy sávot lehetett használni. Csak Pesten tudtuk meg, hogy *bevonultunk Csehszlovákiába*. Augusztus 20-án, amikor az alkotmányünnepi bált tartották a *téesz*-ben.

Legfőbb riválisunk – zuglóiak – a Liversing felbomlott. Az orgonásukkal, Pataki Lacival és Mogyoróssal kezdtünk el dolgozni. Egyelőre dobos nélkül jártunk fel Pataki Lacihoz, majd a Belvárosban egy pincében próbáltunk. Így ment pár hónapig, amikor Baronits megjelent és felajánlotta, hogy lépünk be a *Syriusba*. A Syrius eredetileg a *Beates magyar úr*-ról hírhedt slágerzenekar volt, amíg az egész banda Juventus néven faképnél nem hagyta Baronitsot, aki megmaradt a névvel és a kapcsolataival. Mogyorósi kijelentette, hogy ő ilyenbe nem száll be, ő nem adja el magát. Patakival pedig azt gondoltuk: „beszállunk, hogy közönség elé kerüljünk, s közben mindent megváltoztatunk a saját elképzeléseink szerint.” Barta Tamást (gitár) akkor rúgták ki a Hungáriából, Veszelinovot (dob) pedig a Metróból. Baronits első zenekarvezetői intézkedéseként levágatta a hajamat. Az *ORI* túra már le volt szervezve. Már kidobtak az iskolából, anyámékat meg kellett nyugtatni, hogy a zenéből is lesz megélhetés. Azon nyomban megkaptam a papírt,

hogy “előadóművész” vagyok, Mogyorósit pedig elvitték *káemká*-ért, s egy vagy két hónapot ült is. Zenélgetett még itt-ott, aztán kiszökött Amerikába.

Baronits hatalmas amerikai kocsijába, egy ócska, öreg, 24 hengeres szörnyetegbe, be lehetett préselni hat embert és a cuccot. Meg lehetett spórolni a szállítási pénzt, ami komoly összeget tett ki. Jártunk vidékre, kísértük az ORI szervezésében a Zárai-Vámos házaspárt és Sárosi Katalint. Tudtuk, hogy ez nem tarthat így sokáig, de azért jól esett, hogy esténként öt embernek is fizettem az Erzsébet sörözőben, ahová a VIII. kerületi zenészek jártak. A legtöbb buliról éjfél felé érkezünk meg, maradt még egy óracska, hogy a haverokkal jókat röhögjünk magunkon, és rendeljünk egy sonkával töltött sertésjávát. Volt miből fizetni, és a család is megnyugodott. Felléptettek a '69-es újrési műsorban, ahol *Obladioblada* című Beatles-számmal hülyéskedtem.

Baronits nélkül csináltunk egy-két koncertet egy kis pinceklubban a Csanádi utcában – *Underground koncertek* néven. Ez a pince a vendéglátóipari dolgozók klubja volt, ami soha nem volt nyitva. Időnként lement egy-két ember oda, hogy megigyon egy stampedli rumot. Valaki megdumálta őket, hogy miért ne adják ide nekünk a helyiséget? Próbálunk, a fejében adtunk-lenyomtunk egy bulit hetente, a bevétel az övük maradt.

'69-re már megerősödött Pataki és az én szavam a zenekarban. Eljött az ideje, hogy megváltoztassuk a zsánert, és elhatároztuk, hogy megpróbáljuk két fúvóssal, gitár nélkül. A gitárokkal mindig csak a nyűg volt, mert a berendezések vérszegények, a gitárosok pedig hangosak, különösen Barta, aki ezer kilométerrel tekert. Ha éppen nem ő szólózott, lehalkította az erősítőt, és gyakorolt. '69-ben Pataki azt mondta, hogy nézzünk le a *Halló bárba*, mert ott játszik egy tehetséges fuvolás.

Ráduly Misi egy hét múlva bekerült a zenekarba. Baronitsot is elhívtuk a Csanádiba, mert egy-két Blood, Sweat and Tears-szerű darabbal próbálkoztunk, ahol két fúvós kellett. Neki is leesett a tantusz, hogy mi ezt akarjuk. Így alakult a Csanádi klubban a Sirius másik arca, amikor egy Charles Fischer nevű srác Ausztráliából bepottyant ide, és megígérte, hogy kihozat bennünket Ausztráliába.

A *Széttört álmokkal* még a Sirius előtt kezdtünk foglalkozni. Tálás Endre nevű nyelvész az Erzsébet sörözőben sodródott hozzánk. Amolyan nyelvzseni, aki olyan nyelveket tanulmányoz, amit hárman beszélnek az egész világon, s annak a kapcsolatait kutatja egy másik nyelvhez, amelyet már huszonketten értenek. Ő és a haverja, Artner Miklós nevű srác, aki azóta Hollandiában él, hozták az ötletet és a szöveget, körülbelül hat gépelt oldalt. A történet egy fiú rossz érzései, s majd az öngyilkossága körül kavargott. Ráduly Misin keresztül kaptunk lehetőséget, hogy

felvegyük a rádióban, *Kiss Imre jazz műsorában*. Komolyan fel kellett készülni, élő adásban vettük fel, majdnem 40 percet.

Itt is Traffic hatásokból indultunk ki, de már elkezdtek pedzeni Bartók Béla dolgait. Bartókot egy hosszú ideig nem lehetett hallani, inkább Csajkovszkijt, Verdi operát, vagy Puccinit. Bartók, s főleg az amerikai korszaka egy jó ideig szálla volt hivatalosok szemében, leginkább a Concertója. Ráduly vitt bennünket a népzene és Bartók irányába. Nála hallgattunk Eric Dolphy és Bartók lemezeket. A Blood, Sweat and Tears első vagy második lemezen van egy darab, amelyikben tipikus bartóki hatás érvényesült. Ezek után leültünk és kielemeztük az első és a második zongoraversenyt. Nagyon erős kompozíciók egy zenésznek, különösen, ha addig nem foglalkozott vele. Ezért kerültek a *Széttört álmokba* bartóki motívumok – leginkább a hangszerelésekbe. Imádtuk a külföldről jövő zenét, de éreztük, hogy a mienkben kell lennie valaminek, ami csak innen, Magyarországról jön. Magyaros alatt a magyar népzenei hagyományt értem, mert Bartóknál is az volt a legkézenfekvőbb, ahogy egészen egyszerű dallamokat harmonizált. Például a Mikrokozmoszban, vagy a népdal átdolgozásokban, ahol pontosan az eredeti népdalt használta fel, teljesen új harmóniavilággal. Ez mindannyiunknak új szemüveget adott.

Charlesnek rokonai éltek Erdélyben, s útközben töltött néhány napot Pesten. Véletlenül tévedt a Csanádi utcába, nagyon tetszett a zenénk. Lementünk a *Royal étterembe*, mert az Erzsébet mellett oda is jártak a VIII. kerületi zenészek. Rendeltünk egy sertéscsülköt pékné módra, s ő bejelentette, hogy szeretné kivinni a zenekart. Röhögtünk: „Ausztráliába, hiszen Ausztriába sem lehet kijutni.“ Bemutattuk Baronitsnak, ők leveleztek. A Nagykörúton volt egy hangstúdió, egy-egy maximum kétcsatornás keverővel. Ott vettünk fel négy-öt számot, amit Charles bemutatott egy ügynöknek, hogy szerződést küldjön. Egyszer csak megjött, s alá is írták. Elküldte a jegyeket, amelyeket ő fizetett. Jó körülmények között élt, apja támogatta, hogy ha érdeklí ez az impresszálas, próbálja meg. Nem tudtuk, hogy mibe megyünk, mi lesz, hogy lesz.

Megérkeztünk Ausztráliába, Perth-be. Ez egy kisváros. Kb. másfél millió lakosú. Adelaide a legközelebbi helyiség, vagy három és fél ezer kilométerre. Elvittek egy kínai vendéglőbe, mert oda nyomott be bennünket az ügynök, egy azóta elhalálozott popsztár, Lucky Star show-jába, őt kellett kísérnünk két hétig. Egy óra tánczene után jött a sztriptíz, s csak aztán az Elvis Presley-re hajazó Lucky Star. A manusok ették a kínai kaját, majd felálltak táncolni. Olyan hely, mint a *Kati bár*, csak műsorral és sztriptízzel. Lucky Start lekísérni hagyján, volt gyakorlatunk Hofi Gézától Kovács Kati-ig. *Csattanoga csucsut és egyhangos*

bossanovát kellett volna még nyomatnunk. Három nap után megmondtuk, hogy nekünk ez nem kell. Csellengtünk másfél hétig Perth-ben. Meló nem akadt. Lenéztünk egy rock klubba – ilyen jellegű Magyarországon akkor még nem volt: roppant bár és egy színpad. Beszálltunk egy órára a Bakery nevű zenekar műsorába, aminek később nagy szerepe lett az életemben.

Adeleide ma is kétnapos út Perth-ből, 1500 mérföld kocsival. Akkoriban még az utak nem voltak teljesen lebetonozva. Egy 300 mérföldes szakaszon semmi aszfalt, hepe-hupás földúton rázkódtunk. A magyar klubba szerveztek fellépést. Persze a Syriust az égvilágon senki nem ismerte ott, és ha ismerték, az is csak a “*Beates magyar úr*”-on keresztül. De a *Beates magyar úr* nem igen érdekelte az ’56-os kivándorlókat, összegyűlt vagy húsz ember, ki sem csomagoltuk a hangszert. Megint beültünk a kocsiba, s még mindig nem kerestünk egy fillért sem. Sydneyben jobbra fordult a helyzet, mert ott voltak klubok. A szervezők arra számítottak, hogy a magyarokon keresztül lesz a pénz. Kivisznek cigányzenekarokat, szólistákat, hiszen mind az ’56-osoknak, mind a második világháborús kivándoroltaknak jól ment a sora, s élénken ápolták magyar emlékeiket. Sydneyben elfelejtettük a magyar közönséget. Helyi klubokba osztottak be bennünket, ahol tetszettünk. Onnantól kezdve állandóan dolgoztunk. A Ceasar promóciós társaságnak, aki minket kihozott, volt ott néhány helye. Elkezdtünk játszani az egyetemeken is. Végül fölvittek bennünket Melburne-be, mert ott volt a zenei élet központja.

Azt játszottunk, amit akartunk. A végén már olyan sikerünk volt, hogy felajánlottak egy egyetemi túrát, állami támogatással. Körbe vittek repülővel, egész Ausztrálián keresztül. Pénzünk azonban még mindig nemigen volt, meg kellett gondolni, hogy holnap mit eszünk. Misi és Pataki talált barátnőt, hozzájuk jártunk vacsorára. A nők anyagilag jól el voltak eresztve, Pataki be is költözött a nőjéhez. Hetente kétszer hívtak jó töltött káposztákra. Nemigen szerettem, mert viselkedni kellett. Nem azért, hogy én nem tudtam volna, de nem volt kedvem hozzá. Bohóckodtunk egy kicsit, nemsokára én is összetalálkoztam a lánnyal, akit elvettem feleségül.

A szabadpiacon nem olyan, mint otthon: az ORI igazgató, vagy a lemezgyári főnök haver, és erre a bázisra össze lehet rakni egy zenekart. A szabadpiacon olyasmit kell összerakni, ami a közönségnek kell. A nagy lemezcégek ott is manipulálnak, de a szart nem lehet eladni. Ilyen versenybe került be a Syrius, s két hét alatt megmutatkozott az erőnk. Melbourne-ben azokon a helyeken léptünk fel, ahol olyan bandák jó, ha szóhoz jutottak, akik már húsz éve ácsingóztak, hogy ott játszhassanak.

Még Perth-ben láttuk a *Woodstock* fesztiválról készült filmet, akkor jött ki. Valamilyen oknál fogva nagyon fáradtak voltunk – élvezni kellett volna a hosszúra nyúlt filmet, de mi nem élveztük, mert elaludtunk a moziban. A film hatására Ausztráliában is elkezdtek szervezni a szabadtéri fesztiválokat. Sydneyben és Melbourne-ben is részt vettünk ilyen három napos dzsemborin, ahol fellép vagy harminc zenekar. A legjobb bandákat teszik estére, 11-12 körül. Nem egyszer mi adtuk a zárókoncertet. A hippikorszak a csúcán járt. A Sirius sikerének egyik okát Vietnam számlájára lehet írni. Az amerikaiak bevitték az ausztrálokat a *vietnami háborúba*. Sorsot húztak, és minden második hadköteles Vietnamba ment. Ha nem ment, összetépte a behívóját, és nyilvánosan elégette – csomó tüntetést is tartottak. Mi kelet-európai zenekar voltunk, és dúlt az Amerika ellenes hangulat. Bár nem politizáltunk, nem foglaltunk állást, de elég volt, hogy ott voltunk, és amit játszottunk, annyira más volt.

A Sirius: kiállítás. Valami olyasmit képviselt, ami épp azért, mert nem voltunk egy hivatalosan elfogadott zenekar, valami új és más útnak érződött. Fölszálltam a villamosra, lódenkabátban a hosszú hajjal, hátranézek, jön az ellenőr, nagyon rosszul nézhettem ki, mint egy *jampec*, nem is *jampec*, valami *hippi* szerű jelenség, és akkor a legjobb középiskolai kifejezéseimet előszedve elmagyaráztam a tisztelt úrnak, hogy nem az a lényeg, hogy az ember hogy néz ki, hanem, ahogy tanították ugyebár, „*nem a külcsín, hanem a belbecs.*“ Ezt megpróbáltam valahol átvinni a zenébe is. Nekem nem tetszett, hogy valaki fölment a színpadra, és felöltözött, mint a Gary Glitter, mert épp az volt a divat, és a színpadról lejön, s fölölti a nyakkendőjét.

Melbourne-ben már annyira felvitte az isten a dolgunk, hogy kivettünk két lakást. Úgy terveztük, hogy hosszabb ideig maradunk, mert elkezdtünk pénzt keresni. Egy újonnan megismert ügynök lekötött minket az úgynevezett *Coca-Cola* koncertekre. Egy teherautóra ráraktak egy berendezést, és három zenekar adott egy koncertet a tengerparton. Minden hétre jutott egy vagy két koncert. A Coca-Cola fizette, mert az egésznek a lényege az volt, hogy a Coca-Colát osztogatták, a háttérben, s a Coca-Cola logo díszelgett a színpad mögött. Mindenki boldog volt, győzött az amerikai imperializmus. Százezer dolláros keret volt rá, azt hittük, hogy most nagy pénzt fogunk keresni. A szervező csak előlegeket adott, és két hónap múlva eltűnt a pénzzel együtt. A zenekarok nem kaptak egy fillért sem. Az ügynök Kanadába szökött, a maffia utolérte, és eltették láb alól, de ez rajtunk nem segített. Újra nekiveselkedtünk, s megint kezdtünk pénzt keresni. Vettünk berendezést, mert addig csak béreltük. Orgonát, dobfelszerelést – énekberendezést is. S még mindig csak 25 dollárt osztottunk magunknak hetente,

hogy fizessük a cuccot, miközben a szállítónak 120 dollárt adtunk. Megvettük az új berendezést, beraktuk a kocsiba, és mondtuk a srácnak, menj, és biztosítsd be. „Jó, megyek“. „A jövő héten megyek.“ Egy reggel telefonált: „nincs meg a kocsi, eltűnt a berendezés.“ A kocsit megtalálták két hónap múlva az orgonával, mert az túl súlyos volt cipelni. Minden másnak nyoma veszett. A mai napig is gyanítjuk, hogy a szállító keze volt benne – de miért nem biztosította be? Melbourne összes zenekara összeállt, és szerveztek egy jótékonyági koncertet a javunkra. Esős nap volt, így is ötezren jöttek. Jólesett, hogy a zenészek számontartottak minket. A pénz jó része visszajött, így még egyszer meg tudtuk venni a motyót. Ez már majdnem a mese végén történt: kilenc hónapot töltöttünk Ausztráliában.

A lemezt is az utolsó hetekben készítettük – *Az ördög álarcosbálját* – angolul. Az volt a baj, hogy mire kinyomták, mi már a hajón utaztunk hazafelé. Nem volt reklámozás. Eladtak belőle 500 példányt. Az anyagot ott írtuk meg Ausztráliában. Bírnunk kellett volna még cérnával, hogy a lemez anyagát még vagy három hónapot játsszuk élőben is. De már mindenkinek tele lett a hócipője. Az ausztrálokkal kapcsolatunk nemigen akadt. Nekem ott volt barátnőm, nagyjából megtanultam tőle angolul, Baronits is fölkapott valamit, mert üzletelni kellett. A többiek, egy kukkot sem. Veszelinov csak annyit: *fuck off*.

Charlesnak épp sikerült összehozni egy ingyen utat egy hajón, ahol minden másnap kellett játszsanunk. A cuccot így el tudtuk hozni ingyen – kihagyhatatlan lehetőség. Sydneyből indult a hajó Rotterdamba. Ezek a járatok azóta megszűntek, ma mindenki repülővel teszi meg ezt a távot. Az eredetileg repülőgépanyahajónak épített hajó is elsüllyedt azóta. Öt hétig tartott az út. Rotterdamban vettünk egy-két ruhadarabot. Lila trikót, farmer nadrágot. Hazahozásra nem kerestünk semmit. A tapasztalatokon kívül semmi mást nem nyertünk. A cuccra visszajött a pénz. Pataki járt a legjobban, mert a Hammond orgona volt a legdrágább. Én hazahoztam egy basszus erősítőt és egy kis énekberendezést, egy év múlva szét is esett, kéz alatt vettük, mert csak annyi jött össze a jótékonyági koncertből.

Megérkezésünk után három nappal már az *E épületben* játszottunk. Eljött az összes régi haver. Fürtökben lógtak. A Steve Winwood szám közben elsírtam magam. *Birds flying star*, majdnem giccses. Hogy milyen szabad a madár. Nem vagyok szabad! Vagy: nagyon is az vagyok? Megérkeztünk. Bezárult valami. Kész. Egy periódusnak vége. Azt hiszem, mindannyian sírtunk. Én biztos, de azt tudom, hogy mindannyian le voltunk törve.

Az E klubban mi korábban is játszottunk. Soha nem volt tele. Ilyen szempontból befutottunk. Mindenki meg akart hallgatni. A kinti tapasztalatainkkal a zenekar keményebb, erőteljesebb lett.

Baronits sok-sok mérföldet letalpalt, amíg sikerült kiadni a Melbourne-ben készített lemezt. Az átnyomás gyengére sikeredett, mire a lemezt kiadták, az erő, ami bennünk megérett, elszállt. Minden visszakerült a régi kerékvágásba. Baronits szervezte az életet, hogy valamiből megéljünk és a zenekar együtt maradjon. Eleinte sokat dolgoztunk. Újra lett állandó közönségünk, jöttek utánunk mindenhova. A Simon fivérek, a roadjaink eredetileg nyomdászok voltak, szórólapokat nyomtak, hogy hol és mikor játszunk abban a hónapban. Misinek megjött az amerikai Berkeley Egyetemről a meghívás, mert Pegével megnyerte a *Montreux-i fesztivál* nagy díját. Egy évig lógott a levegőben, hogy kiengedik-e?

Mindannyian arra gondoltunk, hogy hazajövünk Magyarországra egy darabig, aztán megyünk tovább. Próbálunk új szerződést szerezni. A továbblépésnek két útja van: vagy új emberekkel zenélek, vagy ugyanazokkal, de mindig új körülmények között. Így kerülhet az ember folyamatosan új hatások alá, szívhat fel új élményeket. S főleg: új közönség előtt lép fel. A legjobb zenekar is, ha csak egy közönségnek játszik, megunják, akármit is játszik. Ha egy zenekar Sydneyben él, az mindig rangosabb zenekar Melbourne-ben, mert lemennek egy hónapban egy hétre, vagy minden két hónapban egy hétre. Ugyanaz vonatkozik a Melbourne-ből Sydneybe ránduló bandákra. Sajnos Magyarországon nincs még egy nagyváros. Ha egy zenekar kimenne Németországba, és ott koncertezik, és visszajönne megint Magyarországra, ebből nem csak promociós lehetőségek adódnak, hanem állandó felfrissülés. Mindig új közönség előtt próbálja ki magát az ember, s ha visszajön, a fölkapott hatásokat mint újdonságot tudja előadni.

Két évig voltunk itthon, semmi nem történt. A papírokat nem én intéztem, de állítólag meghívtak minket Amerikába. Az illető, aki az *Interkoncert*-ben ült, azt válaszolta a meghívó félnek, hogy: “a Sirius? – az már feloszlott.” És helyettünk elküldték a Lokomotívot. Persze akkor még a Sirius nem oszlott föl, csak éppen az illető a Lokomotívot menedzselte. Legalábbis Baronits nekem ezt mondta, amikor itthon voltam utoljára. Angliába is mehettünk volna, de oda nem engedett be a szakszervezet. Lett volna egy-két vendéglátóipari buli, amit azonban leszavaztunk.

S közben ott álltunk, úgymond, a sikereink csúcsán. Pesten, Győrben, Székesfehérvárott. Az ORI-n keresztül kötött bulikon, a kisvárosokban, azonban a közönség továbbra sem azt akarta hallani, amit képviseltünk. A megélhetés

miatt nekik kellett játszani egy héten háromszor. Egyre több, szarabb bulit nyomtunk le, ezért Misi és én is újra játszani kezdtünk Szakcsiékkel, Kőszegi Imrével, Babos Gyulával. Ebből adódtak a viták, hogy miért megyünk mi velük? Amikor Berlinbe meghívták a Rákfogót, úgy estem be a pályaudvarról az *Egyetemi Színpadra*, majdnem lemondták a bulit.

Baronits értett az üzlethez. Tudott tárgyalni az emberekkel. Szerintem nem a zenész feladata, hogy üzletet csináljon. Beteges, hogy nekem kelljen egy klubban bizonygatni, milyen jó vagyok. S hogy az én munkám megér 1500 dollárt vagy 880 forintot. Erre a Baronits tökéletesen megfelelt. Ő mindig tudta, hogy hol áll zeneileg. Ha felvettünk valamit, nem ő szaxofonozott, hanem Misi fújta föl kétszer. Tiszteltük az üzleti tehetségét, ő pedig a mi zenei dolgainkat. Haveri viszonyban álltunk, kivéve az utolsó időszakot. Ő egy egész más világ. Dél-budai családból jött, volt egy telkük, nagy házzal és miegymással. Neki a státusz nagyon fontos. Hogy olyan kocsit vezessen, ami senki másnak nincs. Hogy olyan kabátja legyen, ami senki másnak. Olyan felesége, aki másnak. Az elején próbált minket formálni, aztán végül ő formálódott át. Nyilván meglátta ebben az üzleti lehetőséget, és belement, s ugyanakkor telefont sem kapott az ORI igazgatójától. Még Ausztráliában felvette a rojtos bőrkabátot, megnövesztette a haját. Csöndben elfújta, amit kellett. Nem volt útban.

A Miskolci Egyetem aulájában játszottunk, szerintem az egyik legjobb koncertet, amit valaha is lenyomtunk. Az öltözőben Baronits megint forszírozta a Rákfogó ügyét. Hogy ő elveteti az útlevelemet, és én az életben nem fogok zenélni többet, majd elintézi. Ott állt a falnál rángatott, mint egy idegbeteg, „majd megmutatom neked...“. Fölvettem az asztalról a boros üveget. Alig valamivel repült el a feje mellett, ha eltalálja, ott marad egy életre. Nagy csönd támadt. Lehiggadtam, ő is lehiggadt. És azután nem is igen beszéltünk már.

Misi elment a Berkeley Egyetemre. Ez ellen fellebbezni nem lehet. A megtiszteltetés – elsőnek hívtak meg magyar zenészt a legrangosabb amerikai jazz tanszékre – egész Magyarországnak szólt.

Szerencsém volt, hogy olyan zenészekkel játszottam, akik egy lépéssel előbb álltak, mint én. Mindig levettem a kalapom Misi előtt. Valahányszor megkérdeztem a véleményét, hogy most mit csináljak? Ha azt mondta, „Jackiekém ez nagyon jó“, akkor csináltam. Együtt jártunk mindenhova, vacsorázni, följártam hozzájuk zenét hallgatni, ő is járt hozzánk.

Ha valaki Magyarországról elmegy Amerikába, nyilvánvaló, hogy ha valami ott történik velem, nem fog visszajönni. Én senkivel nem levelezek. Tudtam, hogy Misi New Yorkban él. Amikor '77-ben itthon jártam, Szakcsitól megkaptam a

telefonszámát. Felhívtam Sydneyből. „Megyek New Yorkba.“ „Gyere, lakjál nálam, egy hétig, két hétig, ameddig akarsz.“ Leszálltam a gépről, beültem egy taxiba, odamentem. Ott várt, megöleltük egymást. Lejátszottam neki egy lemezt, amit én írtam, ő lejátszott egy-két dolgot a saját zenéjéből. Az *5. Avenue és a 77. utca sarkán* lakott. Kétemeletes épület, szűk kapualj, hatalmas biztonsági vasrudak az ajtón – mint mindenütt New Yorkban. Misi elmesélte, hogy nemigen dolgozik. Amit ő akar, abba lehetetlen bekerülni, a *free* muzsikálásba szeretne továbbmenni. S hogy mennyire csalódott Berkeleyben, amit ott tanítottak, azt jórészt tudta. Inkább az élő dolgok érdekelték, feljárt New Yorkba. Olyan helyekre – főleg az első időben, amikor még nem beszélt angolul –, ahova fehér ember be se tette a lábát. A *Harlembe*, vallásos összejövetelekre. Kutya baja sem lett, senki nem bántotta. Megmutatta a lemezgyűjteményét. Most már 10 ezer vagy 20 ezer lemeze van. Bővítettem eggyel: a *Beremiadával*. Elsétáltunk az *Empire State Building* mellett körülbelül ötvenszer. Soha nem mentünk föl, mert az ember nem turista. Napközben aludtam, ő dolgozott (pincérként), délután hazajött és mentünk. Ez volt New York.

Nem volt biztos benne, hogy mi lesz vele? Akar-e játszani, vagy nem? Nem is gyakorolt. Másfél hét múlva beszálltam egy taxiba. Kimentem a repülőtérre, és elmentem. Próbálok a búcsúzásokból nem nagy ügyeket csinálni.

Misi elment, berúgtunk valahol – elegendem lett a Syriusból.

S épp akkoriban nekem is felajánlották, hogy menjek Ausztráliába. Csak azt kellett kivárnom, hogy átjöjjen az ausztrál szerződés és beleegyezzenek abba, hogy mehessek.

Munka nélkül tekeregtem a városban. Néhány hozzám hasonló zenésszel egy *kőbányai klubban* összejöttünk, és elkezdtünk játszani, csak a saját kedvünkre. Eleinte nem is kaptunk pénzt, csak sört. Kértünk öt láda sört, és gyerünk. Hozzánk csapódott egy olasz csaj, akinek a haverja gondnok volt az óbudai, még a háború előtt félkészen maradt zarándok templomban. Megszereztük a kulcsot, és mindenkinek megmondtuk, hogy hozzon gyertyákat. Valaki lefilmezte ezt az egészet, érdekes volna megnézni mai szemmel. Az isten is koncertezésre teremtette: nagy ovális kőépületet, aminek a teteje nem volt befejezve, mint egy görög dráma háttér, összekeverve lovagvári lépcsőkkel, a roppant tér teljesen üres. Mindenütt beton és üresség. Különböző emelvényekkel övezve, ahova az emberek leülhettek. Összeszedtünk vagy 35 zenészt. Aki feljött a színpadra kapott három üveg sört. Nagyon szép este volt. Mit játszottunk? Hogyan játszottunk? Hogy szólt? Nem is az a lényeg. Azt éreztük, hogy csináltunk ott valamit anélkül, hogy megszervezték volna. És ott volt több ezer ember.

Legalább nyolc hónapba tellett, amíg a papírokat elintéztem.

Arról az első, perth-i buliról, ahol a megérkezésünk után, a kínai étterem után beszálltunk a Bakery nevű zenekarba *jammelni*, onnan hívtak. A két évben, amíg mi Budapesten vergődtünk, elég nagy sztárok lettek. Elment a basszusgitárosuk, kerestek mindenfelé, de nem találtak senkit, aki megfelelt volna arra, amit ők akartak csinálni, és eszükbe jutottam. Charlie közben épített egy stúdiót Sydneyben, s a banda is felköltözött oda Perth-ből. A John Hopkins nevű ürge, a menedzserük, küldött mindenféle információs anyagot az Interkoncertnek, én pedig vettem az illetékes úr kocsijába autórádiót, és egy üveg whiskyt. '74-ben leszálltam a repülőről, valaki kijött értem kocsival, és elmentünk Charlie stúdiójába. Még csak félig volt kész. Én azt hittem, hogy minden rendben, kimegyek, próbálunk egy hetet, és játszunk. Hát nem úgy volt, hanem a csóróknak pénzük nem volt pénzük, s alig egy-két bulijuk. Komoly turnéba nem lehetett belevágni nagy énekcucc, és hangfaltornyok nélkül. Az énekesük Barry Leaf, aki az előző évben az ABBA-val csinált egy túrát, s abban az időben ő volt a legnagyobb sztár a progresszívebb irányzatokban, de mindez nem jelentette azt, hogy akadt volna munka. Nekem adtak 25 dollárt hetenként a következő két hónapban. Szerencsére ott volt a barátnőm. Nyomorogtunk egy kis lakásban két-három hónapig. Az utcai fronton egy hentes üzlet működött, a hűtőszekrénye mögött laktunk. Szoba, konyha, tusoló. Tél közepe. Igaz ott öt fok alá nem száll le a hőmérséklet, de ha csak egy matrac van, és az is le van betonozva, valamint huszonöt dollárt adnak egy hétre, éppenséggel elég hideg így is. Végül a banda összedobta a berendezést, és elkezdtünk próbálni. Ekkor bukott ki, hogy mindenki másfélét akart csinálni. A gitáros Yes-jellegű dolgokat, mert az volt a nagy divat. Az orgonista, Brian Auger stílusban, s ott voltam én, aki épp akkor hagytam ott a Szakcsiékat, és Weather Report jellegű jazzrock irányba akartam vinni a hangzást – s ott volt még a menedzser, aki az egészet el akarta adni, és pénzt akart csinálni. Elkezdtünk túrázni. Be voltam zárva egy más nyelvű társaságba, mert a barátnőm Sydneyben maradt. A túra időtartama alatt semmi más nem történt, mint megtekertük a spanglit. Reggel felkeltünk, megtekertük, föltettünk a *No Mystery* című Chick Corea lemezt, jó leszívtuk magunkat és hallgattuk a lemezt. Megebédeltünk, megint elszívtunk egyet, megint hallgattuk a lemezt. A buli után hazajöttünk, megtekertünk egyet, leültünk, elszívtuk, hallgattuk a lemezt. Hazafelé jövet, azt hiszem, Melbourne-ből vezettünk haza, ami jó hosszú út, eltart tizenkét órát, ültem, néztem a holdat: hat hónap alatt egy értelmes dolgot nem csináltam, azon kívül, hogy vitakoztunk, hogy mit fogunk csinálni, mit fogunk játszani. Egy új darabot nem tanultunk meg, nem ültünk le, hogy egy számot

analizáljunk. Ha leszívja magát az ember, minden szép fényben tűnik fel, hű de jó – de hogy ebbe valami energiát tegyen bele, csináljon valamit, az nyista. Megérkeztem Sydneybe, s azóta nem szívtam semmit az égvilágon. Időközben az orgonista elkezdett tablettát szedni, majd szurkálni magát. Ettől alszik el az ember. Játszottam vele egy csomó stúdió munkát az elkövetkezendő öt-hat évben. Kész a szám, mindenki bemegy a kontrollsobába, hogy meghallgassa. Ő pedig lefekszik, és alszik. “Játsszuk el még egyszer!” Visszamegyünk a hangszerekhez, felébred, kitűnően lejátssza. Megint elalszik. Az elvonókúra után visszament Perth-be, mert ő Perth-ből való volt, és ott nyugtató tablettákat vett be. Arra jól leitta magát és meghalt.

A túra után még egy darabig arról beszélgettünk, hogy készítsünk egy lemezt. Annak se lett értelme, annyifelé húztunk. A túrázással nem lehet nagy pénzeket keresni. Sokba kerül az útiköltség, a szállodák. Minél nagyobb a zenekar, annál nagyobb produkciót kell vinni: több lámpa kell, hangfalak, road-ok.

Charlie stúdiója ezalatt elkészült. Csináljunk egy lemezt! A *Beremiada* volt a harmadik lemez, amit ott a stúdióban vettek fel. A Bakery turné után úgy éreztem, hogy le kell üljek és hangról hangra mindent le kell, hogy írjak, és összerakjak. Nem fejlődik semmi magától. A Sirius-szal is megírtunk egy csomó dolgot, s mivel annyit játszottunk együtt, a számok megteltek étellel – csak úgy maguktól. Tőlünk. Ez volt az első kísérletem, s mindent tökéletesen meg akartam csinálni. Csupa jó zenésszel vettem fel az anyagot. Az lett volna jó, ha elmegyünk vele túrázni, és utána rögzítjük a lemezt. Élet szaga lett volna. Így stúdió szaga lett, kávé íze. A stúdióban állandóan kávéét iszik az ember és cigarettázik. A két srác, akik Melbourne-ből jöttek föl, visszamentek, tehát mire elkészült a lemez, nem volt már zenekar. Aztán a kiadó ment csődbe. Nagyon jó kritikákat kaptunk, de az nem elég. A lemez anyagát játszani is kell. Erre pedig nem igen akadt alkalom. Elfogyott belőle ezer vagy kétezer példány, és ezzel vége is lett.

Egyik nagybátyám beceneve volt Bera Misa. Mivel, mert a sapkáját úgy hordta, hogy behúzta a szeméig oroszosan ezért mindenki úgy hívta, hogy Beramisa. Bera Mihálynak a kis országa – innen a lemez címe. A *Fehér holló* témáját a Sirius-szal játszottuk. Egy kis rövid lélegzetű darab volt, átírtam bulgáros ritmusba. Ráduly Misinek dedikáltam, mert ő az a madár. Ritka, mint a fehér holló. A dobos játszott mindenféle bigband-ben, kitűnő muzikus. De más világban nőtt föl, bár technikailag megoldotta. Ha a bulgár hatéves kisgyerekek eljátszanak valamit 7/8-adban, táncolni fog rá. Ennek a profi zenésznek a 7/8 komoly problémát okozott. Hosszú órákat kellett gyakorolnia, s így megmaradt utána a kávé íz. Jobbat csinálni nem volt mód.

'77-ben hazajöttem. Bementem a Koncertirodához, minden ki volt fizetve. Három év alatt kifizettem több ezer dollárt a semmiért. Ők nekem ott munkát nem szereztek. Felültem a repülőre, visszamentem, és küldtem egy másik szerződést. Erre azt mondták, "most már aztán jöjjön haza!" Akkoriban mindenkit, aki egyedül dolgozott klasszikus zenekarokban, vagy szólóban, mind visszahívták. "Jöjjen haza, mert Magyarországon rám szükség van."

Ha hazamegyek Magyarországra, mi történik? Egy fél évet kell azzal töltnem, hogy összerakjak egy zenekart. S ha valaki küldene egy szerződést, akkor megint kellene várnunk nyolc-tíz hónapot, hogy ki tudjak menni. El leszek zárva a világtól. Ismét előlről kezdeni mindent. Beköltözni anyámhoz, vége a függetlenségemnek. Család is volt. Úgy gondoltam, hogy megéri, ha öt évig leadom az útlevelem. Bementem a követségre, és mondták, hogy adjam le az útlevelet és vége – a magyar státusz befejeződött. Öt év múlva, ha nincs más probléma, akkor mehetek. És tényleg úgy is volt. Öt év múlva kértem vízumot, és szó nélkül megadták.

A feleségem kétszer is idelátogatott hat-hat hónapra, amikor mi visszajöttünk a Szíriusz-szal. Még 17-18 éves volt. Törte a magyart. Egy újságíró barátom révén korrektori munkát kapott a *Daly News*-nál, de amikor rájöttek, hogy ausztrál, kirúgták. Most is eljött volna velem. Költözzünk be anyuhoz az külső szobába? És mikor ki kell jönnie a WC-re, akkor átjön a szobán?

Addigra már olyan helyzetbe kerültem, hogy azt csináltam, amit akarok. Nem kell szart játszani, dobgéppel. Vagy ki-bejárjak hamis szerződésekkel és ahelyett, hogy játszani, számológépeket csempésszek be. Négy éven keresztül egy Marcia Hines nevű fekete énekesnőnek dolgoztam, mint zeneigazgató. A *Hair* ausztrál produkciójához jött át Amerikából, s ott maradt, mivel Ausztráliában nagy popsztár lett. Közreműködtem az első lemezén, ami nagyon nagy siker lett. Az évből nyolc hónapot túráztunk, városról városra, többnapos koncerteket adtunk, nagy berendezéssel. Minden évben kiadtunk egy lemezt. Az ő zenéjére én írtam a hangszereléseket. Basszusgitároztam a színpadon, és összetartottam a zenekart, vezettem a próbákat. Megkerestem hetente száz dollárt, ami akkoriban nagy pénznek számított. Ha azt otthagynom és hazajövök, és összeraktam volna egy zenekart a Török Ádámmal és a Tátrai Tibivel, a Bem rakparton játszhattam volna 400 forintért. Közben rengeteg stúdiómunkára is alkalom adódott. A legtöbbször föl sem írták a nevemet a lemez borítójára, mert ott csak a zenekari tagok nevét jegyzik. A zenészek szarok a lemezen, de aztán valahogy megtanulják élőben.

Amikor a feleségemmel megismerkedtem 17 éves volt, én 22. Nagy a szerelem. Nem tudom, honnan szerezte a pénzt, de repülővel átjött Európába. Leszállt Németországban és autóstoppal Budapestre jött. Az évek múltak, s ahogy nőttünk, az igények is változnak, a hozzáállás is. Én mindig zenész maradtam. Amíg a fekete nővel játszottam, nem volt probléma. Négy évig szolgaként dolgozni valakinek, akármilyen magas színvonalon is: de elég. Vettünk egy házat, kirenováltuk, aztán ugyanez történt egy másik házzal, majd egy harmadikkal. Odáig jutottunk, hogy volt egy nagy házunk. Megjött a gyerek. Főleg a gyerek miatt nem lehet állandóan túrázni, egy évben hat-nyolc hónapot. Aztán odáig fajult a helyzet, hogy a feleségem kirúgott. Azt mondta, hogy velem már nem akar élni.

Kell egy új kocsi. Kellene egy új fürdőszoba berendezés. Ez kéne, az kéne. Átlagban mindig jól kerestem, de nem lehet rá úgy számítani, hogy minden héten megvan a biztos bevétel, és arra lehet tervezni. A zenész életét élem a mai napig. Egyik héten megkeresek 200 dollárt, másik héten 300 dollárt, a negyedik héten megkeresek 800-at. Az is előfordul, hogy egy hétig nem dolgozom. Addig minden rendben ment, amíg elmentem túrázni, utána otthon voltam két hétig, minden este elmentünk, megvacsoráztunk. Jól éltünk. Megint elmentem. Ő megint visszament dolgozni orvos mellé asszisztensnek, vagy mit tudom én, hova. Úgy döntött, hogy egy zenésszel nem akar élni. '83-ban elváltunk. Mára jó barátok vagyunk. Amikor nem dolgozom, a gyerek velem van. Hozzáment egy autószerelőhöz, saját műhellyel. Ő sem boldog, mert azt hiszem, még szeret, és én is szeretem őt.

Mindegy, hogy milyen az állampolgárságom. Hogy milyen a papírom. Hogy hol élek. Magyarországon nőttem fel, ahol egy csomó barátom él. Itt tanultam és itt növekedtem, emberesedtem, az egy életre megmaradt. Ez tesz magyarrá – de nem kell belőle nagy húhót csinálni. Magyarországon kamu angolul énekeltem. A Syrius-szal mit énekeltek? Egy-két paródiát. *Kodelkáné mi van a kosarában?* “*Mondja, kedves Bimzensteinné...*” – ilyen örültségeket. A zenének a nyelve, amit mi játszottunk és amit ma is játszanak – *nevezzük rockzenének* – a nyelve angol, mert ez a zene onnan jön. Ez nem másolás. Ha valaki Ausztráliában magyar népzene-t játszik, akkor nem fogja azt angolul énekelni, hanem magyarul. Mint ahogy léteznek is ilyen együttesek, ahol ausztrálok, és mindenféle más nációk összeállnak, és magyar népzene-t játszanak – magyarul. Egy magyar ismerősöm török népzene-klubban citerázik és törökül énekel. A rock műfaj alapvetően fekete-amerikai és a nyugat-európai zene keveréke. A nyelve angol. Más kérdés, hogy mi aztán hozzátettünk a zenéhez valamit, ami magyar. Aki rock, vagy jazz zenét játszik: egy nyelvet beszél.

Nekem mindezt meg kellett tanulnom, hogy többször is talpra álljak.

Sokat dolgoztam Sydneyben. Főleg stúdiókban, s mindenféle stílusban, amit egy profi zenésztől elvárnak. Kirakják a kottát, és lejátszom. Fölmegyek a színpadra, elmegyek a TV felvételre, és úgy mozgok, mintha egész életemben azt játszottam volna. Ott kell lenni a szakmában. Mert ha valaki nem képes ezt is vágni, meg azt is vágni, meg amazt is, akkor nem él meg.

Magyarországon tudtam játszani a Rákfogóval és a Sirius-szal. Mivel a Sirius annyira erős volt zsáner szempontjából, nem is tudtam volna mással dolgozni. Lehetett bohóckodni, jammelni, de komolyan leülni, beszállni valahová, elmenni a stúdióba: nem. Itt viszont bekerültem a profi zenészek közé.

Ha akkor nem jön össze ez az út, szerintem abbahagytam volna a zenét.

S miután kimentem, akkor ott is nehéz és szar volt hosszú ideig. Kemény munka volt, én megfizettem a pénzt érte, úgy értem: a tanulópénzt. Rendszeres lettem. Ha össze kell szedni egy héttagú zenekart, ennek is a rendszeresség az alapja. Egy-két cserét végrehajtani, próbákat szervezni, megírni a kottákat időre, beállítani a mikrofonokat, ezt mind valakinek el kell intéznie.

A nyolcvanas évek elején jött divatba az indusztriális zene. Ütik-verik a vasakat. Vagy kiraknak a színpadra 200 literes hordókat, és kalapáccsal csíhi-puhizzák. Tetszik az elképzelés: mert tele lett a faszom a szintetizált zenével. Egyrészt egy vagyonba kerül, ami kapitalista dolog, hogy állandóan újabb és újabb szintetizátorok jönnek ki, és a zenészek meg kell vegyék, mert a szaklapok tele vannak vele, hogy ez ennyivel jobb, az meg amannyival. Be lehet programozni ebbe ágyúlövéstől kezdve minden hangot és effektust. A vasdarabnak pedig milyen különös hangja tud lenni, vagy egy rézlapnak, egy lábasfedőnek – úgy szól, mint a stúdiókban bérelt 20 ezer dolláros kütyü. Lenyűgöző, ahogy ezek a srácok kimennek a színpadra és a feloldottságukban összevissza vernek mindent – de a zenéhez nem értenek. A feleségemtől elköltözve egy cipőgyár közelében vettem ki lakást. Lecövekeltem mellette hallgatni, hogyan kalapálnak az üllőkön. „Bolond Kovács“ jutott az eszembe, az egyik első magyar jazzdobos. Róla mesélték, hogy megállt az építkezéseknél, ahol ácsoltak, vagy vasakat vertek, és leírta, amit hallott. Én is megálltam az ablak alatt, és az egyik üllőn az ment, hogy *kip-kop*, és mellette egy másikon pedig, hogy: *pik-pak*, vártam egy darabig, és aztán megint: *kip-kop*. Egy barátommal, Somok Sándor nevű festővel elkezdtünk dolgozni. Az volt az elképzelés, hogy ő fest a színpadon, én meg a zenét írom. Nem engedtek be a gyárba a magnóval, mert azt hitték, hogy fel akarjuk jelenteni a gyárat zajártalom miatt. Sándor szerzett papírokat a festő akadémiáról, hogy művészeti tanulmányhoz gyűjtjük a hangokat. Visszamentünk a papírral. A

manus kirakta a bőrdarabot, és akkor kettőt ide ráütött, aztán még ide beleütött egy lyukat. Ezt 250-szer megtette, ugyanakkor a másik ürge, akihez később átvitte, ráütött hármat egy más fajta lyukasztóval. Ezek zenét csináltak, funkcionális zenét! Öntudatlanul! Felvettem belőle egy órányit, és hazavittem és fölraktam a magnóra. A kalapot le kell venni, mert tiszta XX. század volt. Élő XX. századi kompozíció. Elmentünk a cipőgyár másik részlegébe, ahol a gép hat lyukat ütött ki: *Ta-ta-ta-ta-ta-ta...* Jött egy csúszda: *ssssssssssjjjjjjiiiiii*, onnan leesik a cipő egy másik gép alá: *ti-ti-ti*, majd megint *csih-huh*. Az emberek ott nyolc órát szenvednek. Nekem élmény hallgatni őket fél órát. Zenei, vagy ritmikus élmény. Ezek szerencsétlenek ott robotolnak egész nap fülvédővel vagy fülvédő nélkül. Ez a jelenség tragikus eleme. Ebből a tapasztalatból írtam egy lemezre való anyagot, s szerveztem rá egy zenekart, Industrial Accident néven.

Az ember akkor lesz híres, ha meghal. Jimi Hendrixnek először meg kellett halnia, aztán a halálából milliókat kaszáltak. Misi és én mintha meghaltunk volna – Magyarország számára. Miklós Tibi írt egy pár oldalas cikket, ami nem hiszem, hogy valaha megjelent. Kiküldte kézirat formájában. Mindenki nyilatkozik benne, Radics Bélától kezdve Miklóská Lajosig. Sőt: Szörényi Levente, Zalatnay Sarolta, Bergendy és Demjén Rózsi is, és olyan szép dolgokat mondanak, hogy én milyen rendes srác voltam. Majdnem elsírtam magam, szerencsétlen ember, hogy meg kell emlékezni róla. Jólesett, de úgy éreztem, hogy túllóttek a célon. Most annyi év után, s főleg hogy most már bajszom sincs és szemüveget hordok, most már jobb, mert nem ismernek fel annyian.

'77-ben visszajöttem, és felleptem a *Kapás utcai klubban*. Rendőrséget kellett kihívni, annyian tülekedtek, hogy beférjenek, nekem is úgy kellett besurrannom hátul... Össze-vissza zenéltünk. Nem volt jó, nekem igazán annyira jól nem esett, mert nem volt megalapozva. Próbáltunk mi ott csinálni dolgokat, de össze volt dobálva. Ezzel már tele vagyok. A legenda feszélyezett mindjárt az elején. A Hanglemezgyárban azt mondták, hogy miért nem csináltok egy Sirius emlékkoncertet. Mi értelme lenne egy nosztalgias összeborulásnak? Amivel aztán teljesen lerombolunk mindent, ami annak idején volt, és szép emlékként megmaradt. Baronits örülne, lenne egy kis bevétel, el lehetne adni pár ezer lemezt, de ezzel aztán mindennek vége. Nincs rá szükség. Akkor lenne érdemes összehozni, ha lenne folytatása, amiben azt szólaltatnánk meg, ahol ma tartunk. Fogalmam nincs róla, hogy mi lesz? Szerintem reálisan csak azt lehet megcélozni, hogy Ausztráliából eljövünk Nyugat-Európába, és onnan majd át tudunk ide jönni. Ehhez először nekünk Nyugat-Európában kell megszervezni magunkat. Nem befutni, de legalább annyira ismertté tenni magunkat, hogy legyen bázisunk

Nyugat-Európában. Fél évet Ausztráliában, fél évet Európában, Magyarországon. Ezek az álmok ma. Annak idején is itt játszottam, és még szeretnék továbbra is itt játszani. Mert – tudom, hogy ezt szeretnéd hallani – mert magyar vagyok. De az nekem nem fontos. Azaz: fontos. Mert az ember meg szeretné mutatni, hogy mit tanult. Átadni valamit, mint ahogy annak idején átvettünk és átadtunk hatásokat. Miért ne mennék Magyarországra? Amikor itt éltem. Hova menjek? Viszont elmennék Grönlandba is.

Az álmok még nincsenek teljesen széttörve. Majd széttörik egyszer.

Nekünk az volt a szerepünk, hogy abba az épületbe, amit az emberiség fölhúzott, belerakjunk egy téglát. Mindenki berak egy téglát oda. Van, aki többet, vagy nagyobbat. Van, aki csak annyit, hogy egy fiút szül vagy egy lányt. Van, aki segíti magasabbra emelni az épületet. És arra megint felrakhat valaki – a következő nemzedék – újabb falakat. A Sirius-szal már beütöttünk egy pár téglát. De van még egy-két lyuk, ahova még be lehet tenni egy párat. Ha én nem teszem be, akkor majd valaki más. Amíg én vagyok, s engedi az energiám, addig próbálom ezeket a téglákat bekalapálni. Lehet, lassan megy, ahogy mondtad: *hosszú kitérőkkel*.

Számomra van egy más ország is, ott is meg kellett tanulni egy nyelvet, meg kell csinálni ezt, azt, amazt. Mindegy, hogy az ember hol rakja be a téglát. Mert én mindenkiről beszélek, nem csak magyarokról és ausztrálokról. Hanem mindenkiről. Nekem az mindegy, hogy innen jön, és milyen születésű, és hogy milyen a színe. A magyar, az persze közelebb áll hozzám. Innen jöttem, és az vagyok. De megértettem magam egy amerikaival, egy oroszsal, vagy az eszkimóval. Ugyanis az a lényeg az, hogy valami kommunikáció legyen. Nyilván több magyar hagyományt használok föl, ahogy most már más hagyományokat is. De az nem baj. Szerintem éppen, hogy jó. Én hiszek egy internacionalizmusban. Nem egy politikai internacionalizmusban, hanem egy olyanban, ahol az emberek nem ellenségek, és ezért kulturálisan sem ellenségek. Az enyém nem jobb, mint a tied. Az emberek egymás mellett létezgetnek, csinálják a saját dolgaikat, és hatnak egymásra. És abból valami jobb jön ki.

– *Tehát most visszatérve erre az álmra... tehát az álom gyakorlatilag itt Magyarországon...*

– Épp ezt a kérdést akartam elkerülni a következő pár mondattal, amit a téglák után mondtam.

AZ INTERJÚ KÉPEI

Orszánczky Jackie Miklós és Kőbányai János

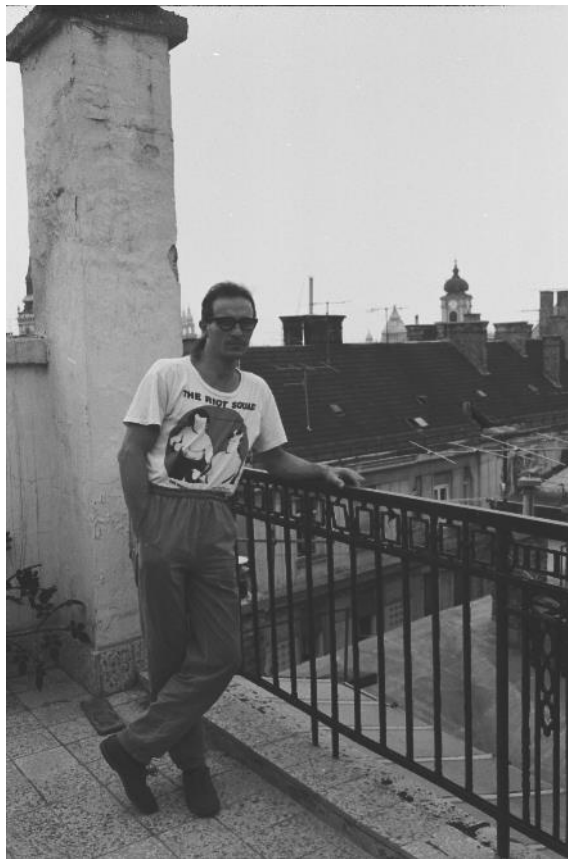

Orszánczky Jackie Miklós és Török Ádám

Orszánczky Jackie Miklós

Orszánczky Jackie Miklós

Orszánczky Jackie Miklós

II.

Most van meg, most van kész („Keresem a szót, keresem a hangot”)

Miért most, 2020 végén érzem aktuálisnak megjelentetni az 1986-ban, vagy maximum 1987-ben abbahagyott azt a valamimet, amit mára a magyar nyelvbe is beleszervült „project” (projekt) szóval/fogalommal jelölnek.

A válasz – jómagamnak is újszerű revelációként – magából a majd 30 éve kihűlt szöveg kifejeződéséből is ki-kitüremkedik. Nevezetesen, hogy a könnyűnek, rutin feladatnak induló anyag- és emlékgyűjtés árja maga alá temetett. Átlépett és ezzel elmosott minden tervezett terjedelmi, sőt műfaji határt. Az emlékek fölbuzgása ráömlött a kitűzött feladatra, s sisteregve égette fel a már-már elkészült könyv szerkezetét, sőt: a megjelentetés lehetőségeit is – ezzel a dokumentum- és élményanyagom ellenőrizhetetlenné és kezelhetetlenné vált. Ha maradt benne összeabroncsozó szál, az az egyre elkeseredettebb igyekezet vonalán araszolt, hogy „projectem” menetközben hogyan és miért alakult át és végződött kudarccal? (Ha Kertész Imre-i értelemben is.) Nevezetesen, hogy a valóság-alapokra felhúzni tervezett, azonban az építkezés során szélesebb – mert emléktérfogató – anyagokból összehordott kulcsra kész ház átadása miatt tolódott el egyre arrébb, hogy a befejezetlenségbe dermedjen.

Bizonyára – találgatom most – az adhatott okot a csalódásra s ezért a folytathatatlanságra, hogy a témám és szerkezetem szempontjából meghatározó tabáni koncertek főszereplőivel, a Lokomotív együttes tagjaival nem sikerült egy épkezláb interjú-fejezetet összehozni. S ezzel – érezhettem – megbillent az elbeszélés aránya, azaz hiteltelenné vált. A hiány még most is szembeötlő. A suta – de még közölhető *Gyere, gyere ki a hegyoldalba* című Presser Gáborral készített fejezetecskét csak egy az egész könyv befejezésének is frappáns utolsó mondata legitimálja. („*A Tabán is olyan az életünkben, mint egy szivárvány: az elsőtől az utolsóig átíveli. Aztán a szivárvány nagyon szépen és gyorsan szertefoszlik. S ott marad vagy a napsütés vagy az eső.*”) A Laux Józseffel (1943 – 2016) készített interjút le sem írtam, s most is csak a nyomot nem hagyás hiányaként, és egyfajta okadatoló magyarázatul illeszttem a függelékbe. Ő még kíváncsorgott (egy öregotthonból) *bandmate*-ja temetésére (ama Kozma utca 6.-ba, azaz a zsidó temetőbe), hogy három hét után kövesse őt az égi zenekarba.

Tamással (Somlóval) az interjú egy szintén szociográfus betegség miatt nem sikerült, ha ellenkező okból is. Ugyanis az interjúhoz szükséges viszony megteremtése során olyan barátságba keveredtünk, hogy vele szemben a riporter

pozíció szétmállott, s ezért a tervezett könyv műfajához alkalmatlanná forgácsolódott. (A kapcsolatot valahogy de jó lett volna, mint egy filmszalagot a vágóasztalon, egy kis időre lelassítani, és akkor lépni-kérdezni, amikor éppen elértük az interjú készítéséhez kívánatos emberközelségi mutatót.)

Csak egy fejezetet emelt vissza utólag az időn átsiseregő fájdalom. Amikor Orszáczky „Jackie” Miklós halálának hírért vettem, s a megrendültségben felkutattam a hosszú évek óta sutba dobott, vele készített, de már begépeltetett „nyerset”. A mégis megírás okát, s vele nem tervezetten a nagyobb „project” „feladása” tényét, sőt: annak szenvtelen tudomásulvételét is megörökítette az első közlést csillag alatt kíséző jegyzet. (A *Népszabadság* online mellékletében.)

Az interjút 1994-ben vettem fel, a *Beatregény* című, készülő dokumentum próza számára. Ebben a könyvben, amelyből 3-400 oldal el is készült, s több részletét közöltem is, az lett volna az egyik szervező motívumszál, hogy életinterjúkban – függőbeszédben – megszólaltatom az összes együttes meghatározó zenészét, akik a tabáni „beatünnepen”, azaz a május elsejei ingyenes koncerteken felléptek. (Kék Csillag, Sakk-Matt, Tolcsvay, Kex, Mini, Lokomotív, Sirius).

Erre az interjúra már elkésve került sor. Tervemet különböző okok miatt feladtam, és ezért ezt már meg sem írtam. Amikor 2001-ben Orszáczky (és Ráduly Mihály) ismét Budapesten járt, (Baronits Zsolt addigra meghalt), s mégis létrejött a *Syrius emlékkoncert*, nem kerestem meg őt. Szégyelltem, hogy a hosszú (legépelve több mint 200 oldalas) beszélgetésből nem készítettem semmit. Most, hogy időben, térben és lélekben még jobban eltávolodtam egykori világunktól, s ennek ellenére mégis megírtam (a közlés esélyétől függetlenül) a vele készített beszélgetést, az érte érzett gyász munkáját kívántam elvégezni.

Jeruzsálem, 2008. február 10-16.

Gondolom – most 2020-ban –, hogy amikor nem dolgoztam föl az *Amíg az álmokat széttörök* című fejezet nyersanyagát, az tarthatott vissza, hogy megrettentem és nyomban visszahőköltem az ön(regény)törvényűen elem álló feladattól, hogy újból lemerüljek az emlékek kásásan kavargó kútjába az interjú a könyvbe ágyazó, cementező anyagokért. Hiszen vajon nem ezt tettem a Mini és a Kex együttesek történeteire rádomborított saját sorsommal? Hogyan hagyhatnám abba ezt a gyakorlatot, hogyan ne építsem a regényépületbe ezt a tartó oszlopot éppen a Siriusnál, akiket a beatkorszak legpéldamutatóbb hőseinek

tartottam (első beat szociográfiám is velük készítettem – *Oh je*, 1980). Miközben már egy másik közegbe, a zsidó azonosság és történelem vizeibe vetett az én elbeszélésem „öntörvénye”. S nemkülönben a rendszerváltáséba – amelynek hullámai elsodorták a magyar (a szocialista) beatkorszak meghatározó drámai magvát, nevezetesen azt, hogy korszaknyi időn át egy fiatalember számára az ellenállás, a szabadságvágy megélése egyedüli legális formáját jelentette.

Ezek a körülmények és okok törhették el a kedvemet és lendületemet. S nem különben az ismeret hiánya, amit, mint a neofita filozófia könyvek habzsolója, Lukács Györgytől megtanulhattam volna, de csak tanítványa, Heller Ágnes révén érett tudásommá (lásd. a közösen kitalált *Olvasónaplóit*, ahol sokszor visszatér erre az evidenciára) – nevezetesen, hogy jó, hiteles történelmi regényt csak az igazi történelem mellékszereplőire lehet alapozni. Akik nem a valóságos történet, hanem „csak” magát a történelmet ábrázoló elbeszélés főszereplői.

Lehet, ösztönösen ezért engedtem el a *Beatregény* kezét, maradandó hiányérzet nélkül.

Ez persze mai (2020) felismerés.

Olvasat.

Ugyanis itt és most nem érzek, vagy csak alig, hiányérzetet, amikor különböző „véletlenek” (amelyek éppen azért jelentkeznek, mert nincsenek véletlenek) folyamányaként (egy fotókiállításra készülve – *Beat ünnep*, Múcsarnok, 2020. november.6. – 2021. február. 28. – filmnegatívjaim után kutatva az átvitt értelmű és valóságos pincékben) sok-sok poros újság és folyóirat cikk és másoló papíron fent marad agyonfirkált kéziratlap összegereblyézése után elolvashattam a sok nekifutásból, töredékből rekonstruált „voltaképpen regényt”.

Amikor abbahagytam a *Beatregényt*, miért éreztem betemethetetlennek a tátongó hiányt?

S most miért nem?

Ha már sikerült – ha csak utólag is – beazonosítanom a történelmi regény főszereplőjét – a mellékszereplő, mint főszereplő nézőpontját – akkor hadd vizsgáljam meg a fogalom-jelenség jelzőjét: ama „történelmi”-t is.

Igen, ez a könyv, ha regény: akkor történelmi regény. Amikor anyagát felvettem, s megformálgattam, akkor még nem volt, mert nem lehetett az. S ezért regény sem.

Mostanra érett azzá. Ugyanis a történelem szó/fogalom intonálja magát az eltelt időt is.

Egész életemben értetlenül álltam, s még állok ma is az ún. „történelmi távolság” követelményével szemben. Miért kell/lehet csak az írónak egy olyan kort

megírnia, amely távol áll tőle? Miért nem érzékítheti meg a saját tapasztalatát, idejét – ami a leginkább a sajátja. Miért szükségeltetik, ha térben nem is, de időben bizonyos távolságra állnia tőle? Miért nem ábrázolhatja az író a tárgyat parallel a saját életével, hogy tükröt vagy tanú(l)ságot nyújtson a közönségnek, akivel egy cipőben jár? Hiszen megfigyelései, ábrázolásai az ő elemi igénye, – s ha sikere van, a hiteles visszaigazolás az ő jutalma.

Közhely, hogy költőnek fiatalon illik meghalnia. Számára megengedett, hogy művével pelyhedző állal hagyjon nyomot. Viszont a próza-, különösen regényírónak, ha érvényeset akar alkotni, muszáj sokáig élnie. Megírhatja a saját (ebből adódóan ifjú-) korát, tapasztalatát érvényesen, de csak akkor, ha hosszú ideig adatik léteznie, hogy teljesítse a „történelmi távlat” hosszútávját.

Ezeket az *ún.* igazságokat a mai napig nem akarom elfogadni. Mohón – ez legjobb és legrosszabb tulajdonságom – el szeretném lopni ezt az időt, hogy valóságát – aminek tanúja és rögzítője lehettem, visszakézből a saját korom képébe vághassam. (Nem véletlen, egész életemben riportban, s a lefordíthatatlan, mert magyar *know how*-ban, a szociográfiában teljesítettem elfogadhatót.) Elsőnek lenni a felfedezésben! Hagyni a *so called* „történelmi távlat” „dagadt ruháját” másra. Én a saját koromat akarom magamévá tenni!

Azonban a kézirat („project”) elsüllyesztése – tudat alatt, mert tudatosan még most sem akarok beletörődni – mégiscsak ennek a nyomorult történelmi távlatnak a saját torkomon leszuszakolásának-elfogadásának számít.

Lehet, valamit mások nálam jobban tudnak.

Hiszen a melót nem én végeztem el! Hanem az idő.

Az az idő, ami a könyv (regény, ha „voltaképpen” is) kezemből kiengedése és a mostani kezembe akadása-elolvasása között telt el.

Most helyreállt, bekattant, nem vájja belém a hiány sebét.

Megvan. Kész.

A beérést a regényidőt (távolságot) kibekkeltem, túléltem. Lehet, ez volt ennek a ráadás emberöltőnek az értelme, hogy egyszer lemenjek a pincébe, mert azt beláthatom – „Gyermektelen apa” –, hogy ezt más soha nem tette volna meg. Azt a másik emberöltőt, a jelenidőben, azért elvacakoltam így-úgy, amit a költő is a jelenidőben végtelenített:

(Bella István *Az ifjúság múzeuma* című verseskötete 1969-ben jelent meg, érettségi vizsgám évében. A József Attila Gimnázium díszterme fel-fel tűnik a könyv [”voltaképpen” regény] lapjain is, de az kevésbé, hogy ugyanebben az alma materben lehetett a magyar érettségire egy kortárs költő bemutatását is választani,

s én buzgón – mohón! – ezt a kötetet, s persze a címadó verset dolgoztam ki, ha ezt a tételt húznám.)

“észvesztésekben sírva játszom,
ami még megjátszható.

Kék szerelmet, jácint dühöt,
de betelvén, egyre éhesebb,

sajog szívem, gyűlöködök,
szerelmekben szégyenkezek.”

Az idő most beköltözött-csusszant a (beat)korszak keretébe.

Ezért:

“Jó volna semmiben sem hinni,
s mielőtt még elégetik,

földdel, kővel elcsitítani
ifjúságom kellékeit.”

2020. október 26.

